

Sygn. akt I USK 200/22

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania A. M. i N. R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Łodzi
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 8 lutego 2023 r.,
skargi kasacyjnej N. R. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 17 lutego 2022 r., sygn. akt III AUa 871/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od skarżącej na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 16 stycznia 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Łodzi stwierdził, że N. R. od 2 maja 2019 r. nie podlega ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik u płatnika składek „I.”, z powodu pozorności zawartej umowy o pracę. Odwołanie od ww. decyzji ZUS złożył zarówno płatnik, jak i ubezpieczona.

Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Łodzi odrzucił odwołanie A. M.) oraz oddalił odwołanie N. R. (pkt 2) oraz zasądził na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Łodzi zwrot kosztów procesu.

Na skutek apelacji złożonej przez ubezpieczoną od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi, VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 lutego 2022 r., oddalił apelację i zasądził na rzecz ZUS [...] Oddział w Łodzi zwrot kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym. W ocenie Sądu II instancji apelująca przedstawiła własną wersję stanu faktycznego, co nie wystarcza do podważenia ustaleń Sądu pierwszej instancji, poczynionych w następstwie oceny dowodów logicznej i zgodnej z doświadczeniem życiowym. Prawidłowo ustalony stan faktyczny doprowadził w sprawie niniejszej do właściwego zastosowania przepisów prawa materialnego, tj. art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się zasadności zaskarżenia, toteż oddalił apelację ubezpieczonej na podstawie art. 385 k.p.c.

Skargę kasacyjną wniosła ubezpieczona, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 lutego 2022 r. w całości i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania za pierwszą instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego, oraz kosztów postępowania za postępowanie apelacyjne, w tym kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego skargą kasacyjną wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania za postępowanie wszczęte skargą kasacyjną, w tym kosztów zastępstwa procesowego. We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania ubezpieczona wskazała na istnienie istotnych zagadnień prawnych i potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, a mianowicie z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 22 § 1, § 1¹ i § 1² ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy oraz art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1999 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 65 § 1 i § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny w zw. z art. 300 k.p., art. 67 ust. 1 oraz art. 65 ust. 1 i ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 1 ust. 1 Konwencji nr 111 Międzynarodowej Organizacji Pracy w kontekście art. 12 ust. 1, ust. 2 i ust. 3

ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz w kontekście art. 128 § 1 i art. 129 § 1, § 4 pkt 2, pkt 3, pkt 4, art. 140 i art. 140¹ § 1, § 2, § 3, § 4, art. 142, art. 149 § 1 i § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy i rozstrzygnięcie istotnych zagadnień prawnych:

1. czy zgodne z zasadą konstytucyjną prawa do zabezpieczenia oraz wynikającą z prawa międzynarodowego zasadą zapewnienia zabezpieczenia w zakresie ubezpieczenia, oraz konstytucyjnej i wynikającej z prawa międzynarodowego zasady niedyskryminacji w zakresie wykonywanej pracy jest kwestionowanie przez organy państwa i sądy na potrzeby wyłączenia z zabezpieczenia społecznego wykonującego pracę i realizującego powierzone mu obowiązki na rzecz pracodawcy na podstawie zawartej umowy o pracę, wyłącznie na tej podstawie, że w dacie zatrudnienia u danego pracodawcy po rozwiązaniu przez pracownika stosunku pracy u innego pracodawcy i zawarcie umowy o pracę z tym nowym pracodawcą, pracownik był kobietą ciężarną, abstrahując w tym miejscu od tego, czy pracownik lub pracodawca mieli świadomość poczęcia i stanu ciąży w tej dacie, oraz z powołaniem się na argumentację, że godziny pracy były co prawda wskazywane przez pracodawcę, nie były to jednak godziny stałe pracy, a były uzależnione od potrzeb pracodawcy, mieściły się jednak w okresie rozliczeniowym w granicach dopuszczalnej prawem ilości godzin pracy i wypoczynku, oraz na tej podstawie, że pracownik wykonywał pracę tłumacza, która jest, jak stwierdziły organy pracy, dla której charakterystyczna jest umowa cywilnoprawna o dzieło, jako praca realizowana w ramach wolnego zawodu, wiążąca się z powstaniem praw autorskich, co zdaniem organu i sądu wyłącza realizację tych obowiązków w reżimie prawa pracy, oraz z powołaniem się na to, że z uwagi na to, iż część pracy realizowana była poza miejscem siedziby zakładu pracy, w zakładach kontrahenta pracodawcy i pod jego nadzorem, wyłącza to możliwość zawarcia umowy o pracę i realizowania pracy w rygorze stosunku pracy w warunkach kierowania i podporządkowania pracodawcy;
2. czy w przypadku realizowania obowiązków w ramach stosunku pracy wymagane jest, aby godziny pracy były stałe, a ich wymiar został z góry określony i zaplanowany na cały okres rozliczeniowy, czy też uwzględniając

powołane przepisy prawa pracy, i silne zwłaszcza w kontekście najnowszych nowelizacji tychże przepisów prawa pracy determinowanych zmianą podejścia do realizacji obowiązków pracowniczych, kultury pracy, miejsca pracy, kładzeniem nacisku na efektywność pracy, a nie czas poświęcony pracy, rezygnacja ze stałych godzin pracy, na rzecz pracy dostosowanej do potrzeb pracodawcy, za zgodą pracownika, pozostającego w dyspozycji tego pracodawcy, nie oznacza, że obowiązki i praca nierealizowana w stałych godzinach pracy, z góry określonych co najmniej na cały okres rozliczeniowy nie są realizowane w rygorze stosunku pracy, jak ustaliły strony, zawierając umowę o pracę,

3. czy prowadzenie i podpisywanie listy obecności stanowi obowiązek pracodawcy i pracownika realizujących pracę w ramach stosunku pracy, czy też nie ma takiego obowiązku prawnego prowadzenia i podpisywania listy obecności, a do pracodawcy należy wybór sposobu prowadzenia ewidencji czasu pracy i ewidencjonowania pracy, i to pracodawca ponosi wszelkie ryzyka związane z prowadzeniem takiej ewidencji, a skutkami wadliwości prowadzonej ewidencji pracy nie może być obciążany pracownik,
4. czy realizacja pracy i obowiązków w ramach podporządkowania i pod kierownictwem pracodawcy ma miejsce także wówczas, gdy pracownik na polecenie pracodawcy i według jego wskazówek realizuje pracę poza siedzibą pracodawcy w siedzibie kontrahenta pracodawcy i pod nadzorem tego kontrahenta, z którym pracownika nie łączy żaden stosunek prawny, i także tam następuje dokumentowanie czasu pracy poświęconego na realizację obowiązków pracowniczych;
5. czy w przypadku tzw. wolnych zawodów, w tym zawodu tłumacza wyłączone jest realizowanie obowiązków w ramach reżimu stosunku pracy, gdy z przepisów szczególnych nie wynika zakaz zawierania umów o pracę lub realizacji wolnego zawodu w ramach stosunku pracy, który to zakaz ma miejsce np. w art. 4b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz.U. 2022 r., poz. 1184).

Skarżąca wskazała również na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o odrzucenie skargi kasacyjnej, ewentualnie odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie spełnia wymogów uzasadniających jej przyjęcie do rozpoznania merytorycznego.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia wnoszonym w konkretnej, indywidualnej sprawie zakończonej wydaniem prawomocnego wyroku, wobec czego argumenty za potrzebą rozpoznania tak rozumianego środka zaskarżenia przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie mogą być oderwane od podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia objętego skargą, jak również muszą być adekwatne do podstaw kasacyjnych, na których skarga została skonstruowana. Takie stwierdzenie jest wynikiem tego, że Sąd Najwyższy (poza uwzględnieniem z urzędu nieważności postępowania apelacyjnego) rozpoznaje skargę kasacyjną wyłącznie w granicach zaskarżenia oraz w granicach jej podstaw, będąc przy tym związanym ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c.).

Skarżąca w uzasadnieniu przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazała jednocześnie na istnienie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz na oczywistą zasadność skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Zauważyć należy, że strona skarżąca łączy przesłanki oczywistej zasadności skargi z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, co budzi poważne zastrzeżenia. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy zwracał już uwagę, że jednoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów), na ogół wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi.

Przesłanki uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawarte w pkt 1 i 4 art. 398⁹ § 1 k.p.c. wzajemnie się krzyżują i wykluczają możliwość przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania zarówno z uwagi na interes publiczny (pkt. 1 powołanego przepisu), jak i prywatny skarżącego (pkt. 4 powołanego przepisu). Trudno sobie bowiem wyobrazić sytuację, w której wyrok jest oczywiście wadliwy, a jednocześnie w sprawie występuje tak poważna wątpliwość prawna, że wymaga interwencji i rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990). Co jest sporne, nie może być oczywiste (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2016 r., I UK 466/15, LEX nr 2159122; z dnia 9 kwietnia 2014 r., V CSK 383/13, LEX nr 1771724).

Ponadto wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm) albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Sformułowane zagadnienie winno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencki i prawa pozytywnego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2015 r., I PK 19/15, LEX nr 2021941). Skarżący ma obowiązek nie tylko sformułować samo zagadnienie, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić odpowiednią jurydyczną argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez Sąd drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238). W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy samo sformułowanie pytania (pytań) do Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 12/18, LEX nr 2499783), jak to miało miejsce we wniesionej skardze.

Na marginesie należy wskazać, że na przykład pytanie postawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania dotyczące tego, czy w przypadku tzw. wolnych zawodów, w tym zawodu tłumacza wyłączone jest realizowanie obowiązków w ramach reżimu stosunku pracy, gdy z przepisów szczególnych nie wynika zakaz zawierania umów o pracę lub realizacji wolnego zawodu w ramach stosunku pracy, który to zakaz ma miejsce np. w art. 4b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego z uwagi na to, że zagadnienie to zostało szczegółowo i wyczerpująco omówione w literaturze przedmiotu (zob. m.in. J. Borowicz, Wykonywanie wolnego zawodu w ramach stosunku pracy w prawie polskim, Wrocław 2020 r., J. Jacyszyn, Wolność gospodarcza a wolny zawód, Przegląd Prawa i Administracji C III, Wrocław 2015 r., P. Antkowiak, Polskie i europejskie standardy wykonywania wolnych zawodów, Przegląd Politologiczny nr 1/2013). Podobnie rzecz przedstawia się w przypadku pytania, czy prowadzenie i podpisywanie listy obecności stanowi obowiązek pracodawcy i pracownika realizujących pracę w ramach stosunku pracy, czy też nie ma takiego obowiązku prawnego prowadzenia i podpisywania listy obecności, a do pracodawcy należy wybór sposobu prowadzenia ewidencji czasu pracy i ewidencjonowania pracy, i to pracodawca ponosi wszelkie ryzyka związane z prowadzeniem takiej ewidencji, a skutkami wadliwości prowadzonej ewidencji pracy nie może być obciążany pracownik. Zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w orzecznictwie wskazuje się, że ewidencja czasu pracy stanowi jeden z wielu środków dowodowych, umożliwiających odtworzenie stanu faktycznego (K. Stefański [w:] Kodeks pracy. Komentarz. Tom II. Art. 114-304⁵, wyd. V, red. K. W. Baran, Warszawa 2020, art. 149), a zatem brak ewidencji ma znaczenie w postaci obniżenia wiarygodności twierdzeń pracodawcy (wyroki Sądu Najwyższego: z 27 kwietnia 2009 r., I PK 213/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 289 oraz z 2 czerwca 2010 r., II PK 369/09, LEX nr 585784).

Skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona. Należy podkreślić, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenie faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2

k.p.c.). Oznacza to, że „oczywistość skargi kasacyjnej” z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oceniana jest z pozycji twierdzeń odnoszących się do faktów Sądu drugiej instancji, a nie wyobrażenia o stanie faktycznym skarżącego. Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w skardze zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Chodzi zatem o taką sytuację, gdy nie tylko zgłoszony zarzut jest słuszny, ale także stwierdzona nieprawidłowość jest tego rodzaju, że powoduje jaskrawą wadliwość zaskarżonego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, LEX nr 2057365), co w przedmiotowej sprawie nie występuje. Jednakże fundamentem zarzutów zawartych w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania są wyłącznie kwestie dotyczące stanu faktycznego, który został zarówno przez Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny jednoznacznie ustalony. Skarżąca kontestuje ustalenia stanu faktycznego dokonane przez Sąd I instancji, ocenione bez przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów, którą to ocenę Sąd II instancji zaaprobował i przyjął za własną. Mało tego skarżąca przytacza całą treść przepisów np. art. 140 k.p., czy art. 142 k.p., które w przedmiotowej sprawie nie znajdują zastosowania z uwagi na to, że względem ubezpieczonej nie był zastosowany system zadaniowego czasu pracy, jak również z uwagi na to, że ubezpieczona nie wnioskowała o indywidualny rozkład czasu pracy.

Strona skarżąca uzasadniając przyjęcie skargi do rozpoznania, opiera je wyłącznie na własnych twierdzeniach, że ubezpieczona faktycznie wykonywała pracę, z tym że bagatelizuje ustalenia poczynione przez sądy obu instancji, że praca taka nie była realizowana w reżimie prawa pracy, a to powoduje, że pracowniczy stosunek ubezpieczeniowy nie powstał; jak również przemilcza ocenę dokonaną przez Sąd Apelacyjny, iż z materiału dowodowego nie wynika racjonalne ekonomiczne uzasadnienie decyzji o zatrudnieniu ubezpieczonej na utworzonym dla niej stanowisku tłumacza języka włoskiego. Jedną z najważniejszych przesłanek przy ocenie zatrudnienia, braną pod uwagę przez sądy, jest to, czy doszło do podjęcia i wykonywania pracy w charakterze pracownika i to,

czy pracodawca przyjmował świadczenie pracy. Niemożliwe jest więc przyjęcie pozorności zatrudnienia, jeżeli dana osoba faktycznie podjęła zatrudnienie i wykonywała swoje zajęcie, zgodnie z tym, jak określa to kodeks pracy. Sądy - analizując tę przesłankę - biorą pod uwagę, czy pracodawca rzeczywiście miał zapotrzebowanie na zatrudnienie kolejnego pracownika, a nawet, czy utworzenie dla niego nowego miejsca pracy, zaangażowanie nowego pracownika, było ekonomicznie uzasadnione (postanowienie Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2022 r., II USK 573/21, LEX nr 3352099).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.